

Nagy Márton

A Növekedési Hitelprogram szerepe a hitelbefagyás elkerülésében és a gazdasági növekedés élénkítésében

The Role of Funding for Growth Scheme in Avoiding Credit Crunch and Stimulating Economic Growth

Összefoglalás

2008 második felében elérte hazánkat a gazdasági és pénzügyi válság, melynek következményeként vállalkozások tízezrei maradtak megbízható, stabil, piaci alapú finanszírozási forrás nélkül. A drasztikusan zsugorodó vállalatihitel-piac – különösen a kis- és középvállalkozások esetén – tovább mélyítette a gazdasági visszaesést, ami viszont tovább rontotta a hitelpiaci helyzetet, kialakítva így egy negatív spirált. A szakirodalomban „credit crunch” néven ismert jelenségben nemcsak a hitelezés visszaesésének mértéke volt drasztikus, de az időben való elnyúlása is 2009 és 2013 között, fékezve ezzel a kilábalást. 2013-ban a jegybank új vezetése egy elsőre szokatlan, hazánkban korábban még sosem alkalmazott monetáris politikai eszközt vetett be: a Növekedési Hitelprogramot, amely 2015 elejére már közel 1400 Mrd Ft értékben közel 22 000 vállalkozáshoz jutott el. A program méreténél és hatékonyságánál fogva nem várt mértékű sikereket ért el. A programnak köszönhetően számottevően emelkedett a kis- és középvállalkozások hitelkereslete, valamint a hitelintézetek figyelme újra erre a szegmensre telerődött. Az erősödő verseny pedig javította a vállalkozások hitelhez való hozzáférését.

NAGY MÁRTON, pénzügyi stabilitásért és hitelösztönzésért felelős ügyvezető igazgató (nagymar@mnb.hu).

Ennek köszönhetően elkerültük a vállalatihitel-piac összeomlását, és megteremtődött az alapja annak, hogy a hitelezési aktivitás érdemben tudja segíteni a gazdasági növekedést. Ezenfelül a jegybank 2015 elején elindította az NHP+ konstrukciót, amelynek célja, hogy olyan kisebb, kockázatosabb, de növekedési potenciállal rendelkező vállalkozások hitelhez jutását segítse, amelyek továbbra is nehézkesen jutnak hitelhez.

Summary

In the second half of 2008, the global financial crisis reached Hungary, which resulted in a dry-up of stable market-based funding for myriads of companies. The drastic contraction in corporate lending exacerbated further the recession, which worsened corporate credit market, particularly in the case of small- and medium-sized companies, evolving into a negative feedback-loop (spiral). In the “credit crunch”, as known in the literature, not just the drop in lending was drastic, but also the persistency between 2009 and 2013, thereby weighing on economic recovery. In 2013, MNB has launched a new monetary policy instrument, never used before: the Funding for Growth Scheme (FGS). The FGS helped nearly 22,000 firms borrow around HUF 1,400 billion by early 2015. By virtue of its size and efficiency, the Scheme met with unexpected success. It contributed to a significant increase in small and medium-sized enterprises’ demand for credit and focused credit institutions’ attention on this segment of the market. Intensifying competition, in turn, improved firms’ access to credit. The FGS also helped avoid a collapse of the Hungarian credit market and set a ground to economic growth supporting credit expansion. In addition, the Bank launched the FGS+ in early 2015, with the objective of improving the access to credit of such riskier, smaller companies with growth potential, who are facing considerable credit supply constraints.

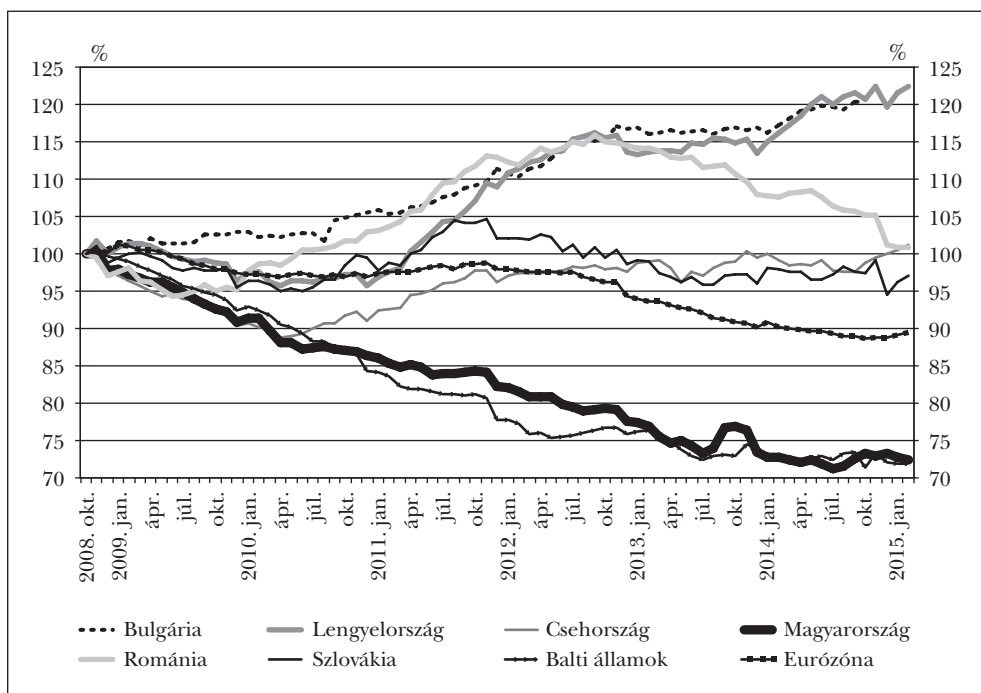
A NÖVEKEDÉSI HITELPROGRAM MEGHIRDETÉSÉNEK OKAI

Magyarországon a vállalatihitel-állomány a válság kitörésének következtében 2008 vége óta folyamatos csökkenést mutatott, amelynek mértéke nemzetközi összehasonlításban is kiemelkedő volt. A csökkenés jelentős részben hitelkínálati korlátokra volt visszavezethető, ugyanis a bankok folyamatosan szigorítottak a hitelhez jutás feltételein. A szigorítás ráadásul általában éppen a kis- és közepes vállalkozásokat érinti hátrányosan, ugyanis ezek azok a vállalatok, amelyek magasabb kamatok vagy szigorúbb fedezeti követelmények mellett nehezebben jutnak banki hitelhez, és számukra az alternatív finanszírozási forrásokhoz való hozzáférés is igen korlátozott. A kis- és közepes vállalkozások esetében emiatt különösen számottevő volt a visszaesés, a hitelfolyósítások és -törlesztések különbségét alapul véve – a forint árfolyamának változását figyelmen kívül hagyva – az ezeknek nyújtott hitelek állománya évi 5–7 százalékkal zsugorodott.

A Magyar Nemzeti Bank Monetáris Tanácsa 2012 augusztusában megkezdte kamatcsökkentési ciklusát, melynek során az irányadó kamat az akkori 7 százalékról 2013 áprilisára 5 százalékra csökkent. A Tanács ezzel együtt úgy ítélte meg, hogy a

csökkenő alapkamat ellenére a kis- és középvállalkozások hitelezésében tartós piaci zavar áll fenn, ugyanis a bankok nem, vagy csak a vállalkozások korlátozott körénél érvényesítik a jegybanki kamatcsökkentéseket a hitelkamatok meghatározásánál. A hitelképes kis- és középvállalkozások magas, jellemzően 7–12 százalékos közti hitelkamatokkal szembesültek akkoriban, ami jelentős nehézséget jelentett az életképes cégek működésében, és versenyhátrányt jelentett azokkal a vállalkozásokkal szemben, amelyek viszont hozzáfértek más, kedvezőbb finanszírozási forrásokhoz.

1. ábra: A vállalati hitel-állomány alakulása (2008. okt. = 100, árfolyamszűrt)

Forrás: MNB.

A Monetáris Tanács számottevő kockázatnak ítélte, hogy a vállalkozások magas finanszírozási költségei és a romló jövedelmezősége között negatív visszacsatolás alakuljon ki. Ha a vállalkozások nem jutnak hitelhez, nem tudnak beruházni, illetve jövedelmet termelni, így az rontja a gazdasági kilátásokat, és ennek következtében a meglévő hiteleket sem fogják tudni visszafizetni a vállalkozások, ami végül ahhoz vezethet, hogy a bankok csak még inkább szigorú feltételek (magasabb kamatok) mellett lesznek hajlandóak bárkit is hitelezni. Ez a folyamat jelentősen hátráltatja a válságból való kilábalást, és a pénzügyi stabilitásra nézve is kockázatokat vet fel.

Tekintettel a fent részletezett tényezőkre, az MNB arról döntött, hogy egy célzott hitelprogramot indít el, amelynek keretében a hitelintézetek együttműködésével hozzájárul a kis- és középvállalkozások hitelpiaci zavarának enyhítéséhez, ezáltal a fenn-

tartható gazdasági növekedés elősegítéséhez. Ezen vállalatok finanszírozási helyzete kiemelten fontos a termelőkapacitások, valamint a munkahelyek megőrzése és gvarapítása szempontjából, hiszen a munkavállalók több mint 70 százalékát ezek a vállalkozások foglalkoztatják, a megtermelt hozzáadott értéknek pedig több mint a fele ezen vállalkozásokhoz kötődik. A mikro-, kis- és középvállalkozások körébe – az európai uniós jogszabállyal összhangban álló – magyar törvény alapján azon vállalkozások tartoznak, amelyek 250-nél kevesebb főt foglalkoztatnak, és éves árbevételük 50 millió eurónak megfelelő forintösszeegnél (mintegy 15 milliárd forint) alacsonyabb, vagy mérlegfőösszegük legfeljebb 43 millió eurót ér el (mintegy 13 milliárd forint). Magyarországon ezen vállalkozások körén belül is kiemelkedő jelentőséggel bírnak a mikrovállalkozások, amelyek a legkisebb, 10 főnél kevesebbet foglalkoztató vállalkozások.

Külföldi központi bankok esetében elsősorban eszközvásárlási programok formájában láttunk példákat a hitelezés, a gazdasági növekedés beindítása érdekében történő jegybanki beavatkozásra. Magyarországon azonban nem áll rendelkezésre fejlett tőkepiac, ezért az MNB-nek ilyen lehetősége nincs; csak a bankrendszeren keresztül tudja támogatni a kis- és középvállalkozások hitelhez jutását. Jóllehet, hitelprogram elindítására is volt már példa a nemzetközi gyakorlatban (a brit jegybank, a Bank of England például 2012 nyarán vezette be hasonló motivációjú, Funding for Lending elnevezésű programját), a magyar jegybank kezdeményezése, a 2013 áprilisában meghirdetett Növekedési Hitelprogram merőben újszerű volt.

A NÖVEKEDÉSI HITELPROGRAM (NHP) FŐBB JELLEMZŐI

Az MNB által elindított program lényege, hogy a jegybank az alapkamatnál alacsonyabb, 0 százalékos kamatláb mellett – vagyis a hitelintézetek számára elérhető források költségénél jóval kedvezőbben – biztosít forrást a programban részt vevő hitelintézeteknek, amelyek azt egy felülről korlátozott, fix, legfeljebb 2,5 százalékos kamatmarzs mellett továbbhitelezik kis- és középvállalkozásoknak. A 2,5 százaléknak tartalmaznia kell minden díj- és jutaléktételt, valamint az esetlegesen igénybe vett hitelgarancia költségét is. A hitelek futamideje legfeljebb 10 év lehet, de ezen belül szabadon alakítható a vállalkozások igényei szerint.

Az MNB 2013 áprilisában meghirdette a mind időtartamában, mind mennyiségében korlátozott programot, majd a pénzügyi szektor és az üzleti szféra képviselőivel egyeztetve kidolgozta annak részleteit, és végül 2013. június 1-jén útjára is indította azt. Az egyeztetések során kapott észrevételeket figyelembe véve kialakításra kerültek azok a konkrét hitelcélok, amelyekre a kereskedelmi bankok által hitelezett kis- és középvállalkozások a jegybanktól származó forrást fordíthatják. A vállalkozások és a kereskedelmi bankok nagy érdeklődésére tekintettel a Monetáris Tanács a program eredetileg 500 milliárd forintra tervezett keretösszegét még az indulás előtt 750 milliárd forintra emelte, ami a teljes kis- és középvállalkozásoknak nyújtott hitelállomány nagyjából 20 százalékát jelentette, tehát igen jelentős összegről beszélhetünk.

A lehetséges hitelcélok alapján az MNB két „pillért” különített el. A program első szakaszában, 2013. június 1-jétől szeptember 30-ig, az NHP I. pillére keretében az

MNB 425 milliárd forintos keretösszeggel – a hitelintézetek igényeihez igazodva a korábban bejelentett 250 milliárd forintos keretösszeget megemelve – nyújtott refinanszírozási hiteleket a részt vevő bankoknak és takarékszövetkezeteknek. A kis- és középvállalkozások a legfeljebb 2,5 százalékos kamatozású hiteleket új beruházásra, új forgóeszköz-vásárlásra, EU-s támogatások önrészére és előfinanszírozására, valamint korábban ilyen célra nyújtott, magasabb kamatozású forinthitelek kiváltására fordíthatták. Hitelkiváltás esetén az NHP-s hitel igénybevételére nemcsak az eredeti hitelt nyújtó hitelintézetnél, hanem a programban részt vevő hitelintézetek mindegyikénél lehetőség volt, amivel a jegybank szándéka részben az volt, hogy beindítsa a versenyt a hitelintézetek között.

A program II. pillérének keretében, melynek keretösszege 325 milliárd forint volt – a kezdetben meghirdetett 250 milliárd forintról megemelve –, a kis- és középvállalkozások fennálló devizahiteleiket válthatták át kedvező kamatozású forinthitelekre. A jegybank motivációja ennek lehetővé tételére az volt, hogy a forinthitelekhez való nehéz hozzáférés könnyítése mellett, a magyar kkv-szektor másik nagy problémája, a devizahitelek magas aránya által jelentett kockázatot csökkentse. Ekkoriban a kkv-hitelállomány több mint fele (1860 milliárd forint) még devizaalapú volt, mintegy 15 000 vállalathoz kapcsolódva. Ezek a hitelek túlnyomó többségében (86 százalékban) euróban, kisebb részben (14 százalékban) svájci frankban kerültek felvételre. A devizahittel rendelkező vállalkozások jelentős részének – elsősorban a svájcifrank-hittel rendelkezőknek – nem volt természetes vagy mesterséges fedezete, így ezek a cégek jelentős árfolyamkockázatnak voltak kitéve.

Az MNB mindkét pillér esetében, a többi jegybanki hitelhez hasonlóan, fedezet mellett nyújtja a hitelt. Ugyanakkor különbséget jelent, hogy az NHP keretében nyújtott hitelek fedezeteként a jegybank elfogadja a kis- és középvállalkozásoknak a program keretében nyújtott hiteleket is, ami főként a kisebb, kevesebb állampapírral rendelkező hitelintézetek számára jelent komoly könnyebbséget. Ez összhangban áll az MNB azon szándékával is, hogy erősítse a versenyt a hitelintézetek között.

AZ NHP ELSŐ SZAKASZÁNAK EREDMÉNYEI

A jegybank megítélése szerint a program elindításakor kitűzött rövid távú célok, a vállalkozások hitelhez való hozzáféréseinek elősegítése és az ügyfelek iránti verseny növelése lényegében teljesült. Amellett, hogy az NHP számottevően élénkítette a hitelkeresletet a vállalkozások oldaláról, a hitelintézetek figyelmét is a kkv-szektorra irányította, ami fokozta a versenyt az ügyfelek megszerzéséért és megtartásáért. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint hogy a vállalkozások részéről jelentkező nagy érdeklődésnek köszönhetően a keretösszeg 93,5 százalékára kötöttek hitelszerződést a hitelintézetek; ez közel 701 Mrd Ft-ot jelent, ami mintegy 7500 vállalkozáshoz kapcsolódott. Ebből az összegből közel 300 Mrd Ft új hitel, míg körülbelül 400 Mrd Ft hitelkiváltást takar. Az NHP jelentősen csökkentette a programban részt vevő vállalkozások kamatterheit, mind az új hitelek, mind a hitelkiváltások esetében, ami javította a vállalkozások jövedelmi helyzetét. Ezenfelül a program megszüntette a II. pillérben részt vevő vállal-

kozások árfolyamkitettséget, ami kiszámítható gazdálkodást tesz lehetővé számukra. A vállalati devizahitel-állomány nagymértékű, fokozatos csökkenése nemzetgazdasági szinten is fontos, mivel mérséklődnek a pénzügyi stabilitási kockázatok.

Az I. pillérben várokozásokon felüli, 61 százalék volt az új hitelek aránya, ezen belül is a beruházási hitelek részesedése volt kiemelkedő, ami kedvezően befolyásolta a program gazdasági növekedésre gyakorolt hatását. A kedvező áron elérhető fix kamatozású források segítségével a programban részt vevő vállalkozások érdemben növelhették kapacitásaikat, vagy akár minőségileg jobb eszközöket szerezhettek be, ami versenyképességük javulását is elősegíthette. A II. pillérben is főként beruházási hitelek kiváltására folyósítottak kölcsönt a hitelintézetek.

A minimum 3 millió, maximum 3 milliárd forintos szerződési összegkorláton belül *a kisebb összegű hitelek kerültek előtérbe, a hitelek 70 százaléka 50 millió Ft alatt maradt.*

A pénzügyi és gazdasági válság alatt különösen a hosszabb lejáratú hitelek elérhetősége romlott. Az NHP a hitelpiac ezen működési elégtelenségét is nagymértékben korrigálta. A jegybank által szabott maximum 10 éves futamidő mellett *a hitelintézetek hajlandóak voltak hosszú, átlagosan közel 7 éves lejáratú, a futamidő végéig rögzített, évi maximum 2,5 százalékos kamatozású hiteleket nyújtani.*

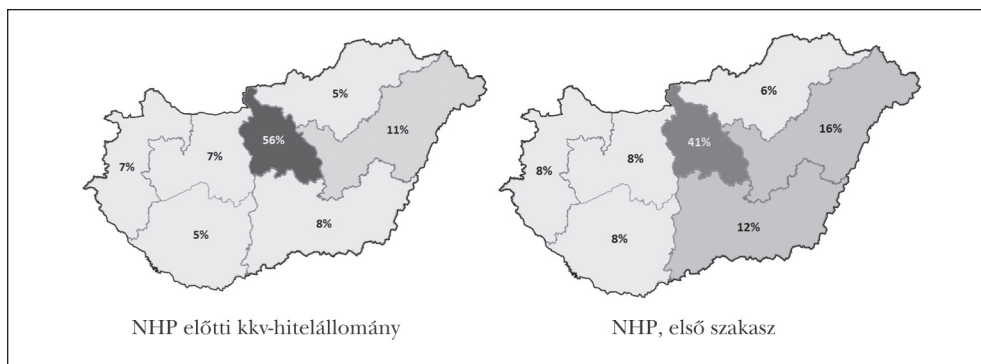
Hitelkiváltáskor az ügyfelek 20 százaléka élt a bankváltás lehetőségével. A maximált kamatmarzs ellenére, az ügyfelekért folytatott versenynek és a garanciaszervezetek közreműködésének köszönhetően nem csak a legjobb minőségű vállalkozások tudtak részt venni a programban. A program eljutott minden ágazatba, de a mezőgazdaság, a feldolgozóipar és a kereskedelem kiugró részesedéssel rendelkezett, vagyis a program első szakasza nagyobb mértékben érte el azokat az ágazatokat, amelyekben korábban nagyobb visszaesés volt megfigyelhető a hitelezés tekintetében.

Az NHP csökkentette a kkv-hitelek regionális koncentráltóságát is. Az NHP előtt a kkv-hitelezés regionális koncentráltósága meglehetősen magas volt. A Közép-Magyarország régióban tevékenykedő vállalkozások hitelfelvétele a kkv-hitelállomány közel 60 százalékát tette ki, de ez egyben azt is jelentette, hogy a Közép-Magyarország régió kívüli területek forráshiánnyal küszködtek. Az NHP első szakaszában a kkv-hitelek regionális koncentráltósága már lényegesen kisebb. A kkv-hitelállományhoz viszonyítva nagyobb arányban folyósítottak kölcsönt a hitelintézetek a Dél- és Észak-Alföld régióban tevékenykedő vállalkozások számára, míg Közép-Magyarország részesedése jelentősen kisebb lett az állományi arányhoz képest (2. ábra).

AZ NHP MÁSODIK SZAKASZÁBAN A GAZDASÁGI NÖVEKEDÉS ÖSZTÖNZÉSE KERÜLT ELŐTÉRBE

A program sikerére tekintettel a Magyar Nemzeti Bank Monetáris Tanácsa 2013. szeptember 11-én annak folytatásáról döntött. Az első szakasz teljesítette azon célkitűzését, hogy fokozza az ügyfelekért folytatott versenyt a kkv-hitelpiacon, így a második szakaszban már lehetőség nyílik arra, hogy az MNB az új hitelek előtérbe helyezésével az eddiginél még nagyobb hangsúlyt fektessen a gazdasági növekedés ösztönzésére. A növekedés támogatása érdekében a program folytatása során a teljes 2000 milliárd

2. ábra: A kkv-hitelek regionális eloszlása

Forrás: MNB.

forintos keretösszeg, illetve annak az eddig jóváhagyott 1000 milliárd forintos részletének 90%-a csak új hitelek nyújtására fordítható.

Annak érdekében, hogy a program kedvező hatásai a vállalkozások minél szélesebb köréhez eljussanak, a Növekedési Hitelprogram második szakaszának feltételrendszerében számos változás történt az első szakaszhoz képest. A hitelkiváltások korlátozása, a pénzügyi vállalkozások finanszírozóként való részvétele, és ezzel együtt a pénzügyi lízing mint finanszírozási forma lehetővé tétele – más változtatások mellett – a programban számos előnyös változást idézett elő az első szakaszhoz képest. A hitelkiváltások korlátozásával a második szakaszban a kihelyezések több mint 96%-a új hitel, ezen belül is az új beruházási hitelek vannak túlsúlyban.

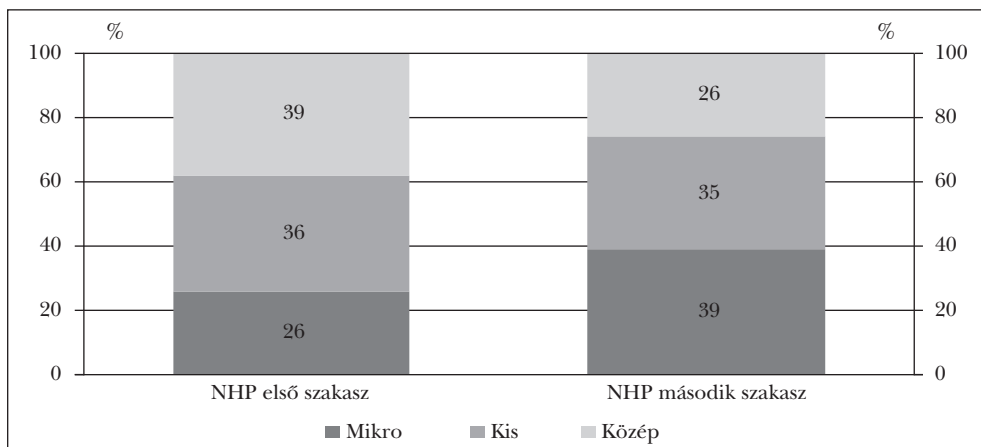
Több a beruházási hitel a második szakaszban

Az NHP második szakaszában közel 15 000 vállalkozás vett fel új beruházási hitelt (beleértve a pénzügyi lízinget is) és EU-s támogatást előfinanszírozó hitelt, összesen közel 500 Mrd Ft értékben, ami jelentősen meghaladja az első szakaszbeli mintegy 170 Mrd Ft-os összeget. Amellett, hogy a második szakaszban, részben a hosszabb szerződéskötési időszaknak köszönhetően, nagyobb az új hitelek volumene, a két szakasz között számottevő különbséget jelent az új hitelek eloszlása az egyes vállalat típusok között. Míg az első szakaszban a vállalkozások csupán negyede volt mikrovállalkozás, addig a második szakaszban már minden harmadik vállalkozás az (3. ábra).

Csökken az átlagos hitelméret

Az NHP második szakaszában – az első szakaszhoz képest – csökkent az átlagos hitelméret, ami főleg az új beruházási¹ hitelek esetében számottevő, ahol az átlagos hitelméret 48 millió Ft-ról 22 millió Ft-ra csökkent. Nagymértékben emelkedett a 10, illetve 50 millió Ft alatti hitelösszegek súlya, amely két okra vezethető vissza: egyfelől jelentősen nőtt a mikrovállalkozások részesedése, amelyek jellemzően kisebb hitel-

3. ábra: Az egyes vállalat típusok részesedése az új hitelekben belül az NHP első és második szakaszában

Forrás: MNB.

összeget igényelnek, másfelől minden vállalat típus esetén megfigyelhető a hitelméret csökkenése. A mikrovállalkozások esetében például 28 millió Ft-ról 17 millió Ft-ra (jelentős mértékben a pénzügyi lízingnek köszönhetően), a közepes vállalkozásoknál pedig közel felére esett vissza az átlagos hitelméret, 145 millió Ft-ról 61 millió Ft-ra.

A fenti kedvező fejlemények több tényező együttes hatásának tulajdoníthatóak:

– *A kockázat és a munkaigény miatt a hitelintézetek először a nagyobb és a kevésbé kockázatos ügyfelekre koncentrálnak, és csak csekélyebben részben, illetve másodlagosan kerül sor a fiatalabb és rövidebb hitelműlttel rendelkező (ezáltal kockázatosabbnak is ítélt) kisebb ügyfelek hiteligényeinek kielégítésére. A méretüket tekintve relatíve nagyobb vállalkozásoknak, amelyek stabilabb tevékenységgel, hosszabb működéssel és hitelműlttel rendelkeznek, sokkal ellenálló képességük is nagyobb, emiatt átlagosan kisebb kockázatot jelentenek. A második szakasz hosszabb rendelkezésre álló időkerete elegendő időt hagy a kockázatosabb ügyfelek kiszolgálására is, továbbá figyelembe veszi azt is, hogy a különböző ágazatokban tevékenykedő vállalkozások hiteligénye az év különböző időszakában, eltérő szezonálisitással merül fel.*

– *A mikrovállalkozások részvételének további kedvező lökést jelentett a pénzügyi lízing mint finanszírozási forma lehetővé tétele a programban. 2015. április végéig több mint 7000 vállalkozás, több mint 100 milliárd Ft értékben vett igénybe pénzügyi lízinget a program keretében. Ennél a finanszírozási formánál közel 60 százalék a mikrovállalkozások súlya, az átlagos hitelméret is alacsonyabb. A lízinget jellemzően haszongépjármű, illetve gépek és berendezések vásárlása esetén veszik igénybe.*

– *Az új beruházási hiteleket tekintve a kkv-k 6 százaléka vett részt az első szakasz mellett a program második szakaszában is. A mindkét szakaszban részt vevő cégek alacsony aránya azt mutatja, hogy az első szakaszban részt vevő vállalkozások hiteligényének jelentős része a hitelfelvétel során kielégült.*

Változatlanul az átlagosnál hosszabb lejáratú beruházási hitelek vannak túlsúlyban

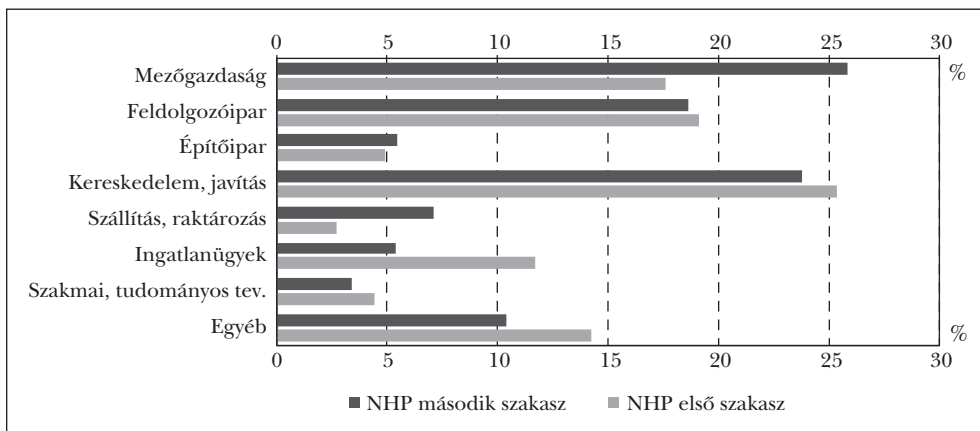
Míg a program indulása előtt a teljes fennálló kkv-hitelállományon belül 10 éves lejárat alatt viszonylag egyenletes volt a futamidők eloszlása, a program elindítását megelőző, 2012-es folyósítású hiteleket tekintve kiemelkedően magas volt az éven belüli, valamint az 1–3 év közti hitelek aránya. Vagyis míg a fennálló állományban még vannak – feltehetően inkább korábban folyósított – hosszabb lejáratú hitelek, a pénzügyi és gazdasági válság következtében az utóbbi években már lényegesen kevesebb beruházási hitel folyósítására került sor. A program előtti időszakban a kihelyezett hitelek futamidejének rövidülését hitelkínálati oldalról a bankok korlátozott kockázatvállalása és a hosszabb futamidejű forrásokhoz való hozzáférési lehetőségük beszűkülése magyarázza. A vállalati szektor hosszú lejáratú hiteleinek folyamatos leépülésében azonban a keresleti tényezők is fontos szerepet játszottak, mivel a vállalatok a válságra, nehéz pénzügyi és bizonytalan környezetükre tekintettel részben elhalasztották állagfenntartó és teljes mértékben a bővítésre irányuló beruházásaikat is.

Ennek fényében kedvezőnek tekinthető, hogy a program keretében az átlagosnál hosszabb lejáratú finanszírozáshoz jutottak a vállalkozások. Az NHP első szakaszában az új beruházási hitelek szerződéses összeggel súlyozott átlagos futamideje 8 év volt, míg a második szakaszban közel 7 év.

A második szakaszban jelentősen nőtt a mezőgazdaság részesedése, ezáltal tovább csökkent a regionális koncentráció

Az NHP második szakaszában, az első szakaszhoz hasonlóan, három húzóágazat azonosítható: mezőgazdaság, feldolgozóipar és a kereskedelem. Részesedésük együttesen a második szakaszban nyújtott hitelek közel háromnegyedét teszi ki. A három ágazat közül kiemelkedik azonban a mezőgazdaság, amelynek részesedése az első szakaszban

4. ábra: Az NHP első és második szakaszának ágazati eloszlása az új hitelek esetében

Forrás: MNB.

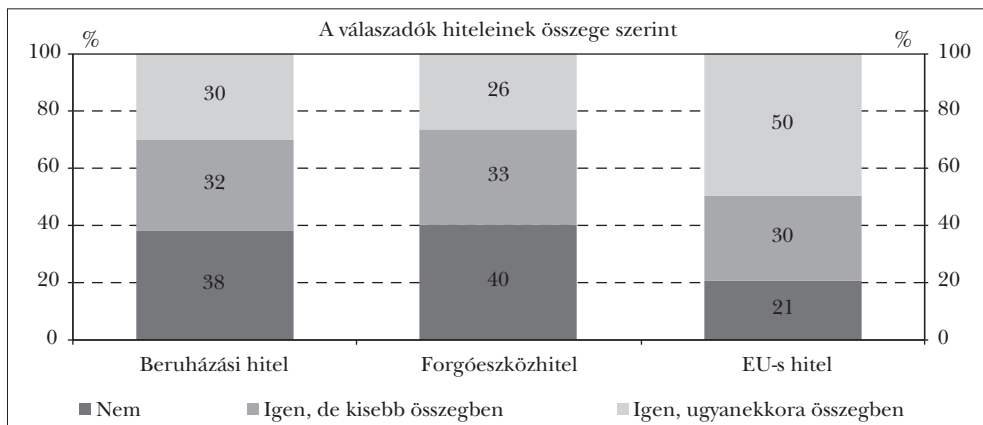
is meghaladta a teljes kkv-hitelállományon belüli arányát, azonban a második szakaszban még jelentősebbé vált. Az új hiteket tekintve a 4. ábrán látható, hogy a mezőgazdaság részesedése az első szakaszban 17 százalék körül alakult, míg a másodikban a 25 százalékot is meghaladta. Az ágazat szerepének emelkedésében jelentős szerepe volt az EU-s hiteleknek, mivel a második szakasz keretében az ágazatba irányuló források harmadát ez a hitelcél tette ki.

Az NHP elindítása előtt a kkv-hitelállományon belül 56 százalék volt a Közép-Magyarország régió részesedése. Míg a program első szakaszában ez 41 százalékra csökkent, addig a második szakaszban már csupán 30 százalék a régió részesedése. A régió részarányának csökkenésével egyidejűleg emelkedett az alföldi régiók aránya, összhangban a mezőgazdaság részvételének emelkedésével.

AZ NHP ÚJ HITELFELVÉTELI SZÁNDÉKOT TEREMTETT

Az NHP első és második szakaszának gazdasági növekedésre gyakorolt hatásának bemutatása előtt fontos tisztázni, hogy a program mennyiben teremtett új hitelfelvételi szándékot, hiszen ennek mértéke érdemben befolyásolja a gazdasági növekedésre gyakorolt hatást. Ennek tárgyalása azért is fontos, mivel már a program indulásakor kritikaként merült fel, hogy az NHP helyettesítheti majd a piaci alapú hitelezést, nem pedig kiegészíteni fogja azt. Amennyiben az NHP helyettesítené a piaci alapú hitelezést, akkor a programnak a növekedési hatása is érdemben kisebb lenne. Az MNB 2014 októberében készített kérdőíves felmérése rácafol a fenti kritikára. Az eredmények azt mutatják, hogy az NHP nélkül a programban folyósított beruházási és forgóeszközhitel összegének közel 40-40 százalékát, az EU-s forrást előfinanszírozó hitelek kb. 20 százalékát egyáltalán nem vették volna fel a vállalkozások, és minden hitelcél esetében további 30-33 százalékát pedig csak kisebb összegben.

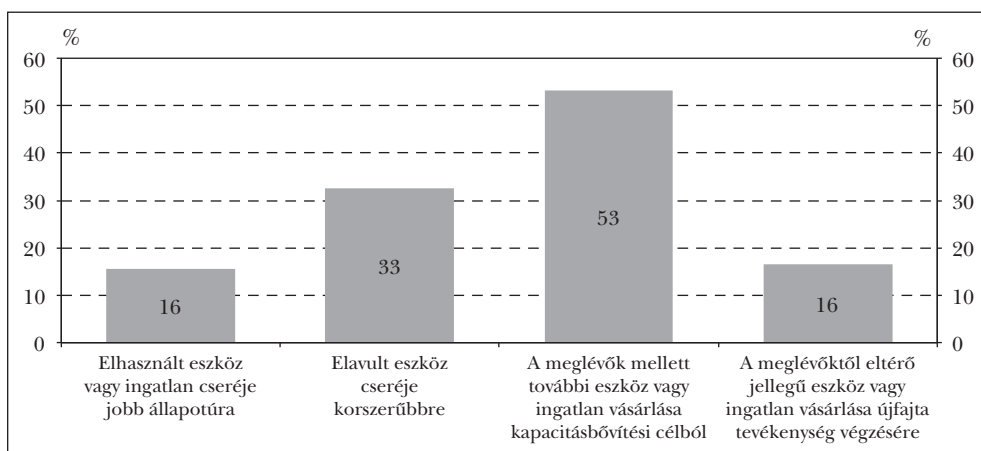
5. ábra: Amennyiben új hitelt vett fel a programban, NHP hiányában is vettek volna fel hitelt ugyanerre a célra?

Forrás: MNB-felmérés.

A fentiekén túl a program gazdasági növekedésre gyakorolt hatása szempontjából fontos, hogy a programban részt vevő vállalkozások ténylegesen mire fordították az NHP-ban elérhető hosszú futamidejű, alacsony és fix kamatozású hiteleket. Az MNB kérdőíves felmérésének eredményei azt mutatják, hogy a felvett, új beruházási hitelek túlnyomó többségükben vagy korszerűsítő, vagy bővítő jellegű beruházásokat finanszíroznak, ami egyben azt is jelenti, hogy a programban megvalósuló beruházások a vállalkozások versenyképességét javítják, termelési kapacitásaikat tartósan emelik, azaz közvetlenül járulhatnak hozzá a fenntartható gazdasági növekedéshez.

6. ábra: A hitel milyen jellegű beruházást finanszíroz a beruházás célja szerint?

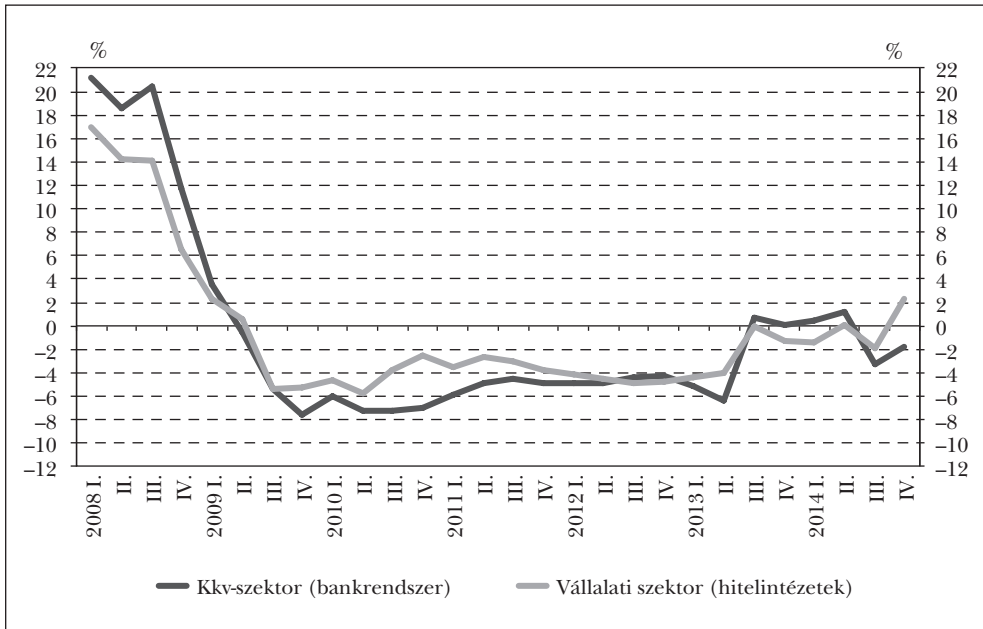
Forrás: MNB-felmérés.

AZ NHP HITELÁLLOMÁNYRA ÉS GAZDASÁGI NÖVEKEDÉSRE GYAKOROLT HATÁSA

Hazánkban a hitelpiac 2008 végén induló befagyásközeli állapota egy elhúzódó, gyenge gazdasági növekedéssel jellemezhető időszak kezdetét jelentette. Az NHP első és második szakaszának alapvető feladata volt, hogy a hitelezés összeomlását (credit crunch) elkerüljük. 2013 második felétől kezdve, azaz az NHP első szakaszának indulásától éles változás történt a hitelezési folyamatok alakulásában. 2015. április végéig az NHP két szakaszában együttesen közel 1400 milliárd Ft értékben, megközelítőleg 22 000 vállalkozásnak nyújtottak hitelt a programban részt vevő hitelintézetek. Az NHP első és második szakasza együttesen megállította a hitelezési aktivitás összeomlását. Bár továbbra is van még tér a vállalati hitelezés javulására, az első és legfontosabb célkitűzést az NHP teljesítette.

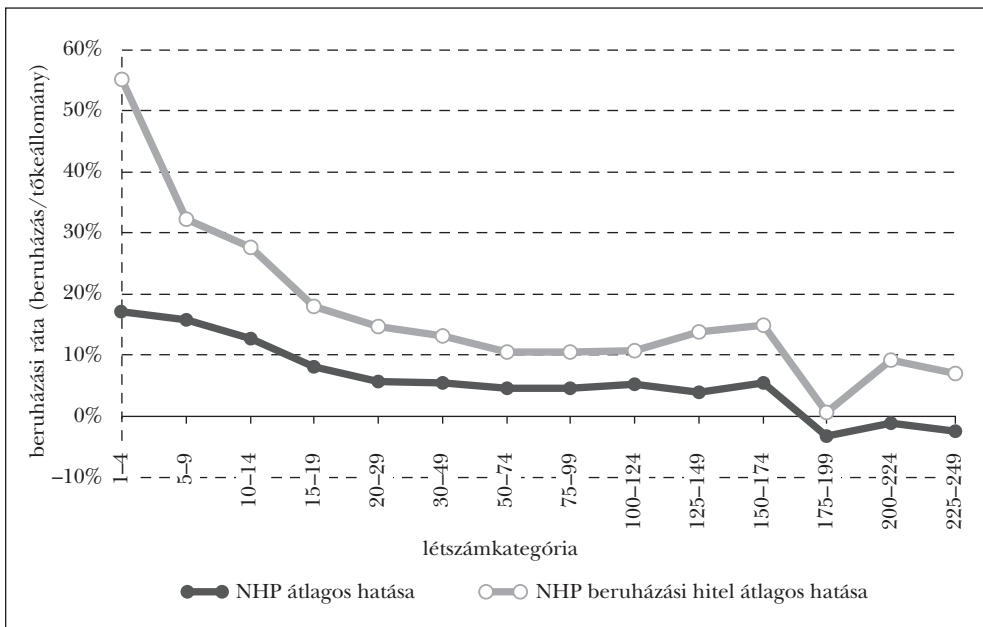
Érdekes kérdés, hogy az NHP a hitelezési aktivitás élénkítése után hogyan, milyen csatornákon keresztül lehet képes elősegíteni a gazdasági növekedést. Makrogazdasági szempontból az NHP alapvetően három körben hathat a növekedésre. Első körben az alacsonyabb hitelkamatok élénkítik a hitelkeresletet és a hitelkínálatot, ami

7. ábra: A kkv- és vállalati szektor hitelállományának éves növekedési üteme

Forrás: MNB.

8. ábra: Az NHP első szakaszának hatása a beruházási rátára létszám szerinti bontásban

Forrás: MNB, 2014.

növeli a beruházási javak iránti keresletet. Az alacsony és fix kamatozású hiteleken keresztül az NHP kedvezően hat a vállalati szektor jövedelmezőségére, mivel csökken a forrásköltség, és javul a beruházások megtérülési rátája, jobban ki tudják használni a méretgazdaságosságból származó előnyöket. Második körben az előbbiek közvetetten a foglalkoztatottság, a bérek, a nemzetgazdasági kereslet és a kibocsátás emelkedéséhez vezetnek. Az új beruházási hitelek hatására a potenciális kibocsátás emelkedik, amivel párhuzamosan az addicionális forgóeszközhitel iránti kereslet is generálódik, ami szintén hozzájárul a kereslet emelkedéséhez. Végül pedig a vállalatok javuló pénzügyi helyzete és az élénkülő konjunktúra kedvezően hathat vissza a bankok hitelezési hajlandóságára, és így a hitelkínálatra is. Az MNB kutatásai alapján a vállalati hitel-állomány egyszázalékos emelkedése 0,2 százalékkal emelheti a GDP-t. Lieli et al.² megállapította, hogy az NHP első szakasza leginkább a mikrovállalkozások esetében jelentett addicionális beruházási hatást.

Az MNB elemzőinek becslései szerint az NHP első és második szakaszának egy évre vetített növekedési hatása – figyelembe véve a program másodkörös hatásait is – 1 százalék körül lehetett. Fontos megjegyezni, hogy a program közvetlen és közvetett makrogazdasági hatásainak köszönhetően a program növeli az adóbevételeket is.

AZ NHP PLUSZ TOVÁBBI LÖKÉST AD A HITELEZÉSNEK

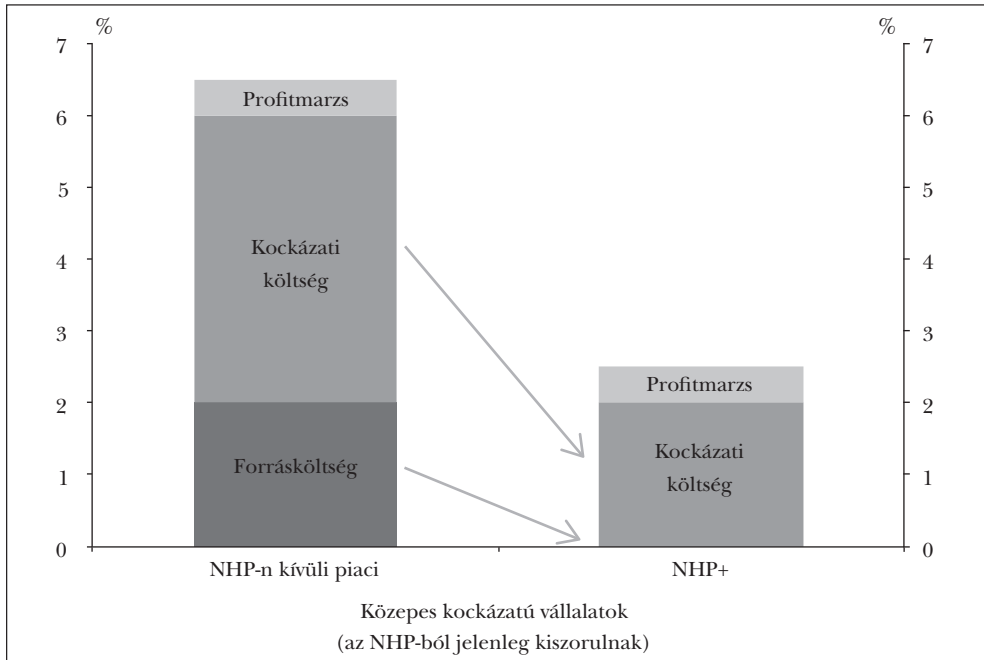
Az NHP meghatározó szerepet játszott a kkv-hitelezésben megfigyelt zavarok kezelésében, de nem oldott meg minden problémát. A program hatására megállt a kkv-hitelezés évek óta tartó visszaesése, a gazdasági növekedés támogatásához azonban ez még nem elégséges, ahhoz bővülő hitelállomány szükséges. Az MNB bankrendszerrel alkotott jövőképeinek megalkotásához alkalmazott becslése szerint a vállalati hitel-állomány tartós, éves szinten 6–8 százalékos növekedése áll összhangban a reálgazdaság fenntartható növekedési pályájával. Miután a bankok továbbra is kockázatkerülők, illetve az NHP-ban az alacsonyabb kockázatú vállalatok jelentős része finanszírozáshoz jutott, az MNB az NHP-ból eddig kiszoruló, közepes kockázatú vállalatok programba való bevonásával szándékozik a kívánt szint eléréséhez további lökést adni a hitelezésnek. Ennek érdekében az MNB 2015 márciusában elindította az NHP Plusz (NHP+) konstrukciót.

Az NHP+-ban az MNB részlegesen átvállalja a bankoktól a kkv-k hitelkockázatát; amennyiben egy NHP+ keretében hitelezett vállalat fizetéseképtelenné válik, akkor – a hitel mögötti biztosítékok érvényesítését követően – a fennmaradó veszteség felét a jegybank bizonyos kereteken belül megtéríti a hitelnyújtó bank számára. Az MNB általi ezen veszteségmegosztás tehát a bankok továbbra is alacsony kockázatvállalási korlátját kijebb tolja, aminek révén azokat a közepes kockázatú vállalkozásokat is megéri hitelezniük a programban, amelyek számára az NHP eddig nem volt elérhető.

Ezen vállalatok számára az NHP+ hitelhez történő hozzáférés a piaci hitelhez képest jelentős kamatcsökkenést eredményez, ugyanis a forrásköltség eltűnése mellett az MNB részleges veszteségtérítése miatt megfeleződik a hitelkamat másik jelentősebb

részét kitevő kockázati felár is. Emellett hasonlóan fontos a program révén a hosszabb futamidő és a fix kamatozás elérhetővé válása is. Mindezek egyrészt pozitívan hatnak a hitelfelvételi kedvre, másrészt pedig az alacsonyabb törlesztőteher miatt javulhat ezen vállalkozások kockázati megítélése is, ami a hitelkínálatra is kedvező hatással lehet. Emellett az NHP+ pozitív hatása abban is megnyilvánulhat, hogy a bankok kevesebb fedezet bevonása mellett is hajlandóak lesznek hitelt nyújtani a kkv-knak.

9. ábra: Az NHP+ kockázatmegosztásának hatása a hitelkamatra

Forrás: MNB.

A hitelkínálati korlátok oldásakor és a bankok kockázatvállalási hajlandósága növelésének ösztönzésekor azonban fontos, hogy ne forduljon mértéktelenségbe a könnyítés, és a program keretében továbbra is körültekintő hitelezés valósuljon meg, illetve az MNB ésszerű költséget vállaljon fel a cél elérése érdekében. Ezt biztosítja, hogy az MNB csak a veszteségek 50 százalékát állja ügyletenként, bankként legfeljebb a portfólió 2,5 százalékának erejéig, és csak korlátozott ideig, 5 évig. A korlátozott veszteségtérítés és a 2,5 százalékos maximált marzs miatt pedig továbbra sem fogja megérni a bankoknak az alacsony hitelképességű kategóriába tartozó, legkockázatosabb vállalatokat a program keretében finanszírozni. A számottevően magasabb kockázatú vállalkozások hitelezésére vélhetően továbbra is csak piaci alapon lesz lehetőség. A jó hitelképességű kategória mellett viszont az NHP+ révén megnyílik a közepes kockázatú kkv-k részére is a programban történő finanszírozhatóság lehetősége, ami további impulzust jelent majd a hitelezésnek.

JEGYZETEK

- ¹ Ez most és a továbbiakban is magában foglalja az új pénzügyi lízinget és az EU-s hiteleket is.
- ² Marianna Endrész – Péter Harasztosi – Robert P. Lieli: *The Impact of the National Bank of Hungary's Funding for Growth Program on Firm Level Investment*. MNB Füzetek, 2014.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- Balog Ádám – Matolcsy György – Nagy Márton – Vonnák Balázs: *Credit crunch Magyarországon 2009–2013 között: egy hiteltelen korszak vége?* Hitelintézeti Szemle, 13. évf. 4. szám, 2014. november.
- Elindul az MNB Növekedési Hitelprogramja (NHP)*. MNB közlemény, 2013. április 30.
- Fábián Gergely: *Az NHP megfordította a hitelszűke negatív spirálját*. MNB Szakmai cikkek, 2014.
- Fábián Gergely – Nagy Márton: *Rég nem látott ütemben emelkedő, egészségesebb szerkezetű kkv-hitelállomány*. MNB Szakmai cikkek, 2014.
- The Funding for Lending Scheme: Explanatory Note*. Bank of England, 13 July 2012.
- Jelentés a pénzügyi stabilitásról*. MNB, 2013. május.
- Az MNB Növekedési Hitel Programot (NHP) indít*. MNB háttéranyag, 2013. április 4.
- Nagy Márton – Vonnák Balázs – Fábián Gergely: *Átalakulóban a magyar bankrendszer. Vitaindító a magyar bankrendszerre vonatkozó konszenzusos jövőkép kialakításához*. MNB-tanulmányok különszám, 2014.
- A Növekedési Hitelprogram első szakaszának igénybevétele*. MNB, 2013.
- Növekedési Hitelprogram. Az első 18 hónap*. MNB Egyéb kiadványok, 2014.
- Pulai György – Módos Dániel (2014): *Az NHP második szakaszában jelentősen nőtt a kisebb vállalkozások súlya*. MNB Szakmai cikkek.
- Terméktájékoztató a Növekedési Hitelprogram első szakaszának I. és II. pillére keretében folyósított refinanszírozási hitelek igénybevételének módjáról és feltételeiről*. MNB, 2013. www.mnb.hu/Root/Dokumentumtar/MNB/Monetaris_politika/NHP/NHP_termektajekoztato.pdf
- Terméktájékoztató a Növekedési Hitelprogram második szakaszának I. és II. pillére keretében folyósított refinanszírozási hitelek igénybevételének módjáról és feltételeiről*. MNB, 2015. www.mnb.hu/Root/Dokumentumtar/MNB/Monetaris_politika/nhp_plusz/NHP_plusz_termektajekoztato.pdf
- Vonnák Balázs: *Növekedési Hitelprogram: Kritikák és tények*. MNB Szakmai cikkek, 2015.